

Aleksandra Lubczyńska
aleksandra.sinczak@ujk.kielce.pl
Instytut Bibliotekoznawstwa i Dziennikarstwa
Uniwersytet Humanistyczno-Przyrodniczy
Jana Kochanowskiego w Kielcach

WYSTAWY WIRTUALNE – NOWOCZESNA FORMA PREZENTACJI BIBLIOTEKI I JEJ ZBIORÓW

Abstract: Virtual exhibitions can be of a double provenance: they are a form of transfer of real exhibitions (presented on the premises of a library); latter are being created for the Internet exclusively.

Exhibitions are based upon libraries' own collections, and predominantly display exhibits of particular interest or value for both the regional and more culture-wide scope.

The significance of virtual exhibitions: for a library (presenting the most interesting collections), for readers (access a library without leaving home), for the environment (way of presenting its values, its monuments and history).

Słowa kluczowe: biblioteki, wystawy wirtualne, zbiory

Wystawy tworzone w bibliotekach są jedną z form ich działalności, wykraczającą poza codzienną, rzecz można, zwyczajną obsługę czytelnika. Najczęściej mają charakter czasowy, choć bywają i wystawy stałe, prezentujące jeden lub kilka obiektów, pochodzących z ich zasobów.

W ostatnich latach, wraz z rozwojem usług bibliotecznych dostępnych za pośrednictwem Internetu, pojawił się nowy typ wystaw realizowanych w bibliotekach, a mianowicie wystawy wirtualne, dostępne na ich stronach WWW.

Nie dyskutując o definicji wystaw wirtualnych, na potrzeby referatu przyjęto podaną przez Agnieszkę Wandel w artykule z 2005 r. Według tej definicji wystawą wirtualną można nazywać „prezentację w Internecie zdigitalizowanych dokumentów (głównie ikonograficznych) i towarzyszących im tekstów objaśniających, tworzoną przez instytucję w oparciu o własne zbiory”¹.

Wystawy wirtualne, podobnie zresztą jak realne, powstają więc najczęściej w oparciu o zbiory własne bibliotek, ze szczególnym uwzględnieniem tego, co jest w nich najcenniejsze, co decyduje o ich charakterze, o odmienności od innych zbiorów, albo co stanowi ich wkład w przechowywanie i ochronę dóbr narodowych – słowem – czym chciałyby się pochwalić przed jak najszerszą

¹ A. Wandel, *Wystawy wirtualne – nowa forma popularyzacji książki i bibliotek (na przykładzie stron WWW bibliotek francuskich)*, [w:] *Oblicza kultury książki. Prace i studia z bibliologii i informacji naukowej*, kom. red. M. Komza i in., Wrocław 2005, s. 213.

publicznością. Niekiedy jednak biblioteki, dla pełnego zaprezentowania jakiegoś tematu, wspomagają się także zbiorami obcymi.

Typologia wystaw ze względu na tematykę

Biorąc pod uwagę merytoryczną zawartość wystaw wirtualnych, dla potrzeb tego opracowania² dokonano podziału ekspozycji na kilka grup tematycznych.

Do grupy pierwszej zaliczono wystawy jubileuszowe i rocznicowe, poświęcone osobie, albo jakiemuś wydarzeniu historycznemu. Należą tu np. dwie wystawy opracowane przez Bibliotekę Główną Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie (dalej: BG AGH): pierwsza dla uczczenia 250. rocznicy urodzin Stanisława Staszica (2005)³, druga – w 50. rocznicę śmierci Alberta Einsteina i w 100-lecie sformułowania przezeń teorii względności⁴. Obie zawierają obszerne biogramy naukowców, z podziałem na kolejne etapy życia oraz pracy naukowej i społecznej, uzupełnione bogatym materiałem ilustracyjnym.

2007 rok nazwano rokiem Karola Szymanowskiego, bowiem obchodzono wówczas 125. rocznicę jego urodzin i 70. rocznicę śmierci. Z tej okazji Biblioteka Uniwersytetu Warszawskiego (dalej: BUW) przygotowała planszową wystawę realną⁵, którą następnie w formie elektronicznej udostępniła w Internecie. Z wystawą tą współgra druga, pt. *Karol Szymanowski. Ikonografia*⁶. BUW jest bowiem depozytariuszem jednego z największych narodowych skarbów – spuścizny Szymanowskiego, przechowywanej w Archiwum Kompozytorów Polskich (dział Gabinetu Zbiorów Muzycznych BUW). W Internecie zaprezentowano część tej kolekcji – zbiór fotografii związanych z postacią kompozytora.

Do grupy wystaw jubileuszowych zaliczyć można także dwie zrealizowane przez Bibliotekę Główną Uniwersytetu Gdańskiego (dalej: BG UG). Pierwszą

² Dla potrzeb opracowania przejrano strony WWW bibliotek: naukowych, uczelnianych, publicznych, pedagogicznych. Znalaziono w ten sposób ok. 100 wystaw wirtualnych. Szczupłe ramy tekstu nie pozwoliły jednak na przedstawienie wszystkich. Problematykę zasygnalizowaną w tytule omówiono więc w oparciu o przykłady najciekawsze tak pod względem merytorycznym, jak i graficznym.

³ BG AGH. „*Uwagi nad życiem...*” *Stanisław Staszic (1755–1826) 250-lecie urodzin*, Biblioteka Główna Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie, [dostęp: 24.03.2009], <http://www.bg.agh.edu.pl/STASZIC/>.

⁴ BG AGH. *Albert Einstein (1879–1955) 50. rocznica śmierci 100-lecie teorii względności*, Biblioteka Główna Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie, [dostęp: 24.03.2009], <http://www.bg.agh.edu.pl/EINSTEIN/>.

⁵ BUW. *2007 Rok Karola Szymanowskiego*, Biblioteka Uniwersytecka w Warszawie, [dostęp: 24.03.2009], http://www.buw.uw.edu.pl/images/BUW_PDF/varia/szymanowski.djvu; http://www.buw.uw.edu.pl/images/BUW_PDF/varia/szymanowski.pdf.

⁶ BUW. *Karol Szymanowski – ikonografia*, Biblioteka Uniwersytecka w Warszawie, [dostęp: 24.03.2009], <http://buwcd.buw.uw.edu.pl/digitalizacja/cd/start.htm>.

z nich poświęcono badaczowi gwary kaszubskiej i kultury Pomorza i Kaszub Bernardowi Sychcie w 100-lecie urodzin (2007)⁷, drugą wybitnemu polskiemu matematykowi Stefanowi Banachowi w 60. rocznicę śmierci (2005)⁸. Obie prezentują bogate materiały dokumentujące życie i działalność uczonych, m.in. archiwalia zgromadzone i opracowane pod kątem wystaw.

Jeśli zaś chodzi o wystawy rocznicowe, to za przykład niech posłuży wystawa opracowana przez BG UG na 25-lecie powstania Solidarności (2005), która choć narodziła się na Wybrzeżu, zasięgiem swoim objęła cały kraj⁹. Zaprezentowano tu zdigitalizowane druki, które powstały na terenie Trójmiasta w okresie tworzenia się Solidarności oraz w czasie pierwszych miesięcy jej istnienia. Dobór materiałów podyktowany został chęcią ukazania różnych środowisk społecznych Trójmiasta: kolebki Solidarności, czyli Stoczni Gdańskiej (wówczas im. Lenina), środowiska akademickiego, instytucji kultury i środowiska uczniowskiego.

Z bardzo ciekawym graficznie projektem mamy do czynienia w przypadku wystawy opracowanej dla uczczenia 50. rocznicy powstania kabaretu Piwnica pod Baranami w BG AGH¹⁰. Wystawa ta charakteryzuje się ogromem materiału ilustracyjnego; poszerzona jest o bibliografię prac na temat działalności kabaretu.

Omawiając dalej wystawy rocznicowe warto powołać się na przykład wirtualnej wersji ekspozycji prezentowanej z okazji 10-lecia Akademickiego Koła SBP w Lublinie, pt. *Wczoraj i dziś Biblioteki UMCS*¹¹. Jest to wystawa obrazująca historię oraz strukturę obecną Biblioteki w formie linków do stron poszczególnych jej agend.

Historia, ze szczególnym uwzględnieniem historii regionu, jego kultury i literatury, to także doskonały materiał na wystawę – i to jest drugi temat wirtualnych ekspozycji.

Wśród wystaw prezentujących ważne aspekty historii regionalnej wymienić można trzy, opracowane przez Książnicę Cieszyńską. Pierwsza, pt. *Zaolzie 1938. Dokumenty, relacje, opinie*¹², dotyczy międzywojennych sporów polsko-czechosłowackich o Zaolzie i przypomina oficjalną politykę państwową

⁷ BG UG. *Bernard Sychta (1907–1982)*, Biblioteka Uniwersytetu Gdańskiego, [dostęp: 24.03.2009], <http://cassubiana.bg.univ.gda.pl/kolekcje/sychta.html>.

⁸ BG UG. *Stefan Banach (1892–1945)*, Biblioteka Uniwersytetu Gdańskiego, [dostęp: 24.03.2009], <http://banach.univ.gda.pl/>.

⁹ BG UG. *25-lecie Solidarności-druki ulotne*, Biblioteka Uniwersytetu Gdańskiego, [dostęp: 24.03.2009], <http://www.bg.univ.gda.pl/pl/solidarnosc/>.

¹⁰ BG AGH. „*A to wszystko miało trwać najwyżej pięć lat...*” 50-lecie kabaretu Piwnica pod Baranami, Biblioteka Główna Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie, [dostęp: 24.03.2009], <http://www.bg.agh.edu.pl/PIWNICA/>.

¹¹ BG UMCS. *Wczoraj i dziś Biblioteki UMCS*, Biblioteka Główna Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, [dostęp: 25.03.2009], <http://www.bg.umcs.lublin.pl/nowa/wystawa/>.

¹² Książnica Cieszyńska. *Zaolzie 1938. Dokumenty, relacje, opinie*, Książnica Cieszyńska, [dostęp: 25.03.2009], <http://www.kc-cieszyn.pl/zaolzie1938/zaolzie.htm>.

tamtego okresu, pokazując fakty, z których interpretacją nie radzono sobie wówczas i z których interpretacją są nawet dziś kłopoty. Za pośrednictwem wystawy próbowano przełamać zbiorowe tabu i wykazać, że różne interpretacje tamtych wydarzeń są dopuszczalne, a nawet konieczne.

Druga, pt. *Cieszyńscy Legioniści*¹³, również dotyczy w zasadzie regionu, ale wydarzenia wpisują się w ogólną historię Polski. Przypomniano tu dzieje Legionów Polskich i ich walki w latach 1914–1916. Dopiero następne części wystawy odnoszą się do udziału regionu śląskiego w tym zrywie niepodległościowym. Ekspozycja stanowią biogramy, fotografie, dokumenty osobiste i wojskowe, notatki i wspomnienia legionistów.

Trzecia wystawa prezentuje źródła do dziejów Cieszyna i ma podtytuł: *Tajemnice warsztatu historyka regionalisty*¹⁴. W wersji tradycyjnej przygotowano ją w 2007 r. w ramach projektu „Wspólne źródła” dofinansowanego ze środków EFRR – Fundusz Mikroprojektów Interreg III A Czechy – Polska w Euroregionie „Śląsk Cieszyński – Těšínské Szelsko”. Każdy z zamieszczonych na wystawie dokumentów zaopatrzony jest w odnośny komentarz zawierający jego opis oraz proveniencję.

Książnica Cieszyńska jest także twórcą wystaw o dwóch znanych cieszyńskich rodach: Michejdów¹⁵ i Buzków¹⁶. Prezentacje zawierają drzewa genealogiczne rodzin, zwięzłe omówienia historii rodów oraz biogramy najwybitniejszych przedstawicieli, ilustrowane skanami fotografii, dokumentów i listów. Oba rody związane są z Ziemią Cieszyńską od wielu pokoleń. Ich członkowie mogą się poszczycić poważnym dorobkiem na wielu polach aktywności politycznej, społecznej, religijnej, naukowej i kulturalnej. Oba wywarły znaczący wpływ na dzieje Śląska Cieszyńskiego, pozostawiając także trwałe ślady w historii Polski.

Omówioną wcześniej wystawę o Solidarności zaliczyć można do wystaw łączących zarówno aspekt regionalny, jak i ogólnopolski.

Jedną z najlepiej opracowanych wystaw dotyczących historii Polski jest ekspozycja *Powstanie styczniowe w zbiorach Biblioteki Narodowej*¹⁷. Zadaniem cyfrowej, szeroko dostępnej prezentacji dokumentów jest przybliżenie tej kolekcji oraz ukazanie jej różnorodności, znaczenia i wartości. Składają się nań: dżs-y, czasopisma, ikonografia (grafika, fotografie, pocztówki). Oprócz pokazu

¹³ Książnica Cieszyńska. *Cieszyńscy Legioniści*, Książnica Cieszyńska, [dostęp: 25.03.2009], <http://www.kc-cieszyn.pl/legiony/legionisci.htm>.

¹⁴ Książnica Cieszyńska. *Źródła do dziejów Cieszyna*, Książnica Cieszyńska, [dostęp: 25.03.2009], <http://www.kc-cieszyn.pl/bt/zrodla/index.html>.

¹⁵ Książnica Cieszyńska. *Cieszyńskie rody. Michejdowie*, Książnica Cieszyńska, [dostęp: 25.03.2009], <http://www.kc-cieszyn.pl/michejdowie/michejdowie.htm>.

¹⁶ Książnica Cieszyńska. *Cieszyńskie rody. Buzkowie*, Książnica Cieszyńska, [dostęp: 25.03.2009], <http://www.kc-cieszyn.pl/buzkowie/Buzkowie.html>.

¹⁷ BN. *Powstanie styczniowe w zbiorach Biblioteki Narodowej*, Biblioteka Narodowa, [dostęp: 25.03.2009], <http://www.bn.org.pl/wystawy/powstanie/index.php>.

obiektów na stronie zamieszczone zostały komentarze wprowadzające w tematykę powstania. Dla czasopism stworzono możliwość bezpośredniego dostępu do opisów katalogowych (w bazie INNOPAC BN). Stworzone galerie pozwalają bez trudu dotrzeć do poszczególnych obiektów, a wybrany format zapisu prezentowanych kopii cyfrowych umożliwia swobodne odczytanie tekstu czy obejrzenie obiektu ikonograficznego. Na stronie zebrano ponadto informacje o innych prezentowanych w sieci dokumentach i pamiątkach z tego okresu (linki).

Biblioteka Główna Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej (dalej: BG UMCS) poprzez wystawę *Zabytki Kartografii Polskiej*¹⁸ pokazuje swój dorobek w dziedzinie ochrony dóbr narodowych. Prezentowane tu mapy pochodzą z dzieł geograficznych i atlasów, są też mapy w luźnych arkuszach. Najstarsze to: mapa Sarmacji Hontera z 1578 r. oraz mapa Polski Sansona z 1642 r., najmłodsze zaś to plany Lublina z lat 1919, 1931 i 1938. Układ chronologiczny przedstawionych dawnych map Polski ze zbiorów specjalnych BG UMCS obrazuje dorobek księżnicy w zakresie pozyskiwania zabytkowych zbiorów, a także pozwala na ukazanie rozwoju kartografii polskiej.

Różne aspekty kultury polskiej: muzykę, malarstwo, literaturę uwzględniają omówione wcześniej wystawy dotyczące Szymanowskiego i Piwnicy pod Baranami oraz dwie następne: *Podążając za Herlingiem...*¹⁹, opracowana przez BG UMCS, i *W kręgu Kossaków*²⁰, opracowana przez BG AGH. Konstrukcja merytorycznej zawartości pierwszej ekspozycji polega na wyodrębnieniu etapów życia Gustawa Herlinga-Grudzińskiego: początek życia i drogi twórczej na symbolicznej „północy” (rodzina Kielecczyzna, okres wojny i więzienie w Grodnie), następnie jego edukacja europejska („między północą a południem”), doświadczenia włoskie – symboliczne „południe” i na koniec „między wschodem a zachodem” – doświadczenia człowieka, pisarza, który będąc emigrantem z Europy Środkowej, „tłumaczy” ją światu zachodniemu. Druga wystawa prezentuje historię Kossakówki – dworku w pobliżu Wawelu, którego właścicielami od prawie 140 lat jest malarsko-pisarska rodzina Kossaków. Można też przeczytać biografie najwybitniejszych przedstawicieli rodu oraz prześledzić koligacje rodzinne w oparciu o ciekawie opracowane drzewo genealogiczne.

Niewątpliwie bardzo ciekawe są także ekspozycje poświęcone estetyce książki: pisma i typografii oraz pozwalające pokazać szerokim kręgom czyteln-

¹⁸ BG UMCS. *Zabytki Kartografii Polskiej*, Biblioteka Główna Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, [dostęp: 25.03.2009], <http://www.bg.umcs.lublin.pl/nowa/mapy/>.

¹⁹ BG UMCS. *Podążając za Herlingiem...*, Biblioteka Główna Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, [dostęp: 25.03.2009], <http://priam.umcs.lublin.pl/umcs/herling/herling.html>.

²⁰ BG AGH. *W kręgu Kossaków*, Biblioteka Główna Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie, [dostęp: 25.03.2009], <http://www.bg.agh.edu.pl/KOSSAK/>.

ków zbiory specjalne bibliotek: mapy, fotografie, grafikę, dżs-y i inne wyjątkowe materiały, które stanowią o bogactwie kolekcji bibliotecznych (trzeci temat wystaw). W tej grupie na uwagę zasługuje cykl wystaw Biblioteki Uniwersyteckiej Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego (dalej: BU KUL) prezentujących oprawy i ilustracje z inkunabułów i starodruków, by wymienić: Zesłanie Ducha Świętego na ilustracjach z piętnasto- i szesnastowiecznych ksiąg, Zmartwychwstanie Pańskie w grafikach i wyciskach radełkowych na oprawach z szesnastowiecznych ksiąg, przedstawienia Chrystusa na Krzyżu na oprawach szesnasto–osiemnastowiecznych ksiąg liturgicznych, drzeworyty ręcznie kolorowane w *Biblii* (Augsburg 1475–76), widoki miast europejskich z inkunabułu *Liber Cronicarum...* (Norymberga 1493), drzeworyty naśladowcy Dürera w inkunabule z XV w. i *Koronkowe „święte” obrazki (dewocyjne druki ulotne)* z obszernej kolekcji dżs-ów Biblioteki²¹. Wszystkie wystawy łączą podobne rozwiązania graficzne: każda prezentuje zaopatrzone w tekst objaśniający fotografie, które można powiększać.

Do wystaw prezentujących zbiory specjalne zaliczyć można także omówione już wystawy: *Zabytki Kartografii Polskiej* i wystawę na 25-lecie Solidarności.

Niezwykle interesujące są dwie wystawy opracowane przez BUW na podstawie zbiorów własnych. Obie dotyczą mody, dla której poznania nader cennym źródłem jest ikonografia. Są to: *Piękna niewiasta. Moda kobieca w polskich czasopismach XIX-wiecznych*²² oraz *Fashionable, dandys, elegant. Moda męska w XIX i na początku XX wieku w czasopismach*²³. Obie, poza bardzo ciekawą merytoryczną zawartością, charakteryzują się pomysłowością rozwiązań graficznych. Obok wyczerpująco opisanych ilustracji z czasopism znalazły się bowiem fotografie pochodzących z epoki dodatków do strojów: wachlarzy, parasolek, rękawiczek itp.

Do następnej, czwartej grupy tematycznej zaliczono wystawy prezentujące pozazawodowe zainteresowania pracowników bibliotek i uczelni. Tutaj do najciekawszych należy wystawa zorganizowana najpierw w budynku BG AGH, przeniesiona następnie do Internetu pt. *Świat w obiektywie pracowników AGH. Wystawa fotografii i pamiątek z podróży*²⁴ (2008). Wersja wirtualna jest bardzo

²¹ BU KUL. *Kawiarniana Galeria*, Biblioteka Uniwersytecka Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, [dostęp: 25.03.2009], <http://www.kul.lublin.pl/12101html>.

²² BUW. *Piękna niewiasta. Moda kobieca w polskich czasopismach XIX-wiecznych*, Biblioteka Uniwersytecka w Warszawie, [dostęp: 24.03.2009], <http://buwcd.buw.uw.edu.pl/wystawa/index.html>.

²³ BUW. *Fashionable, dandys, elegant. Moda męska w XIX i na początku XX wieku w czasopismach*, Biblioteka Uniwersytecka w Warszawie, [dostęp: 24.03.2009], <http://www.buw.uw.edu.pl/wystawy/modameska/>.

²⁴ BG AGH. *Świat w obiektywie pracowników AGH. Wystawa fotografii i pamiątek z podróży*, Biblioteka Główna Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie, [dostęp: 24.03.2009], <http://www.bg.agh.edu.pl/PODROZE/>.

ładna graficznie: wokół zdjęcia kuli ziemskiej, po jej lewej stronie umieszczono nazwiska naukowców – podróżników i zdjęcia z ich wypraw, po prawej – eksponaty przywiezione z podróży, w podziale na kraje pochodzenia lub cechy fizyczne (np. ceramika, koty, wachlarze, nakrycia głowy, maski karnawałowe).

Bardzo cenną inicjatywę w ramach prezentacji swoich pracowników podjęła BU KUL, organizując wystawy – najpierw w tzw. Kawiarnianej Galerii Biblioteki, a następnie przenosząc je do sieci²⁵. Obrazują one pozazawodowy dorobek bibliotekarzy BU KUL, ich pasje i talenty. Wśród prezentowanych eksponatów znajduje się malarstwo, różne formy graficzne, rzeźba, fotografia. Każda wystawa zawiera krótki biogram artysty oraz fotografie jego prac z odpowiednimi opisami. Pomysł tych wystaw zasługuje ze wszech miar na poparcie i naśladowanie, przedstawia bowiem bibliotekarzy jako ludzi o wszechstronnych zainteresowaniach i uzdolnieniach, dodatkowo umiejących je zaprezentować innym.

W oddzielnej grupie wystaw umieszczono dwie: jedną, zrealizowaną przez BG AGH pt. *Rowerem przez dzieje*²⁶, drugą przez Bibliotekę Pedagogiczną Centrum Edukacji Nauczycieli w Białymstoku: *Z mediami przez wieki*²⁷. Obie, to poszerzone wersje wystaw tradycyjnych. Szczególnie ta ostatnia zdaje się być ciekawą inicjatywą w czasach kultury konwergencji, nieustannego przenikania się i współdzystowania różnych treści i różnych systemów medialnych.

Cechy formalne wystaw wirtualnych

Ze względów formalnych wystawy wirtualne można podzielić na te, które stanowią pokłosie wystaw realnych – i jest ich zdecydowana większość – i takie, które stworzone zostały od początku na potrzeby Internetu – i tu np.: *Powstanie styczniowe w zbiorach Biblioteki Narodowej, Podążając za Herlingiem, Karol Szymanowski. Ikonografia, 25-lecie Solidarności – druki ulotne i Bernard Sychta (1907–1982)*. Na stronach internetowych wielu bibliotek spotykamy także, nieraz obszerne, ilustrowane dokumentacje wystaw realnych. Trudno jednak nazwać je wystawami wirtualnymi w ścisłym tego słowa znaczeniu, gdyż, w przeciwieństwie do nich, odznaczają się niewielką ilością pokazywanego materiału i raczej mało atrakcyjną oprawą graficzną. To samo dotyczy ilustrowanych katalogów wystaw realnych. Nie można im jednak całkowicie odmówić roli w poznawaniu i propagowaniu zbiorów bibliotecznych.

²⁵ BU KUL. *Kawiarniana Galeria*, Biblioteka Uniwersytecka Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, [dostęp: 25.03.2009], <http://www.kul.lublin.pl/12101html>.

²⁶ BG AGH. *Rowerem przez dzieje*, Biblioteka Główna Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie, [dostęp: 24.03.2009], <http://www.bg.agh.edu.pl/rowery/other-start.html>.

²⁷ BP CEN. *Z mediami przez wieki*, Biblioteka Pedagogiczna CEN w Białymstoku, [dostęp: 25.03.2009], <http://biblioteka.bialystok.edu.pl/cms/?q=node/212>.

Wspomniałam już, że eksponaty wystaw wirtualnych pochodzą najczęściej ze zbiorów własnych danej biblioteki. Tak jest w istocie, choć bywają i ekspozycje, które powstają we współpracy z innymi instytucjami. Za przykład niech posłużą ekspozycje tworzone przez Książnicę Cieszyńską, które prezentują również materiały pochodzące z Muzeum Śląska Cieszyńskiego, Archiwum Państwowego w Katowicach, Oddziału w Cieszynie, Biblioteki im. Tschammera w Cieszynie i ze zbiorów prywatnych. Wystawy: *Rowerem przez dzieje* i *Świat w obiektywie pracowników AGH* uzupełnione były: pierwsza eksponatami Muzeum Historii Fotografii, Muzeum Historycznego Miasta Krakowa, Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej w Krakowie, Biblioteki Głównej Akademii Wychowania Fizycznego oraz Sklepu Rowerowego w Krzeszowicach i zbiorami prywatnymi. Pochodzenia eksponatów na drugą wystawę tłumaczyć nie trzeba.

Warto odnotować, że wystawy są także zamieszczane na stronach bibliotek cyfrowych. Choć nie są one nazwane „wirtualne”, to przez sam fakt, że są dostępne tylko w bibliotekach wirtualnych – takiego charakteru nabierają. Szczupłe ramy referatu nie pozwalają mi zająć się nimi dokładnie, zwłaszcza, że ich budowa oraz zawartość zasadniczo różnią się od tych prezentowanych na stronach WWW bibliotek tradycyjnych. Wymagają więc oddzielnego potraktowania i oddzielnego omówienia.

Estetyka wystaw wirtualnych

Tym, co różni poszczególne wystawy są także forma oraz walory estetyczne. Niektóre charakteryzują się bogatą, przemyślaną szatą graficzną, atrakcyjną plastycznie, przejrzystą i funkcjonalną, także jeśli chodzi o zawartość merytoryczną (np. wystawy BUW). Zdigitalizowane obiekty zaopatrywane są w bogate komentarze zarówno wstępne, objaśniające ideę całej wystawy, jak i do poszczególnych eksponatów. Bogactwo materiału idzie więc w parze z bogactwem grafiki komputerowej (wystawy BN, Książnicy Cieszyńskiej). Wystawa *Wczoraj i Dziś Biblioteki UMCS* wyróżnia się oryginalnością koncepcji układu treści oraz kolorystyką, sugerując profesjonalizm w wykorzystywaniu stosownych narzędzi informatycznych. Bywają wystawy zaopatrzone w odsyłacze (linki) do stron internetowych, umożliwiających pogłębienie wiedzy na dany temat (*Z mediami przez wieki*). Ale są też ekspozycje skromniejsze tak w treści, jak i w formie graficznej, np. wystawy w Kawiarnianej Galerii BU KUL: podobne pod względem kompozycji, składają się tylko z krótkiego tekstu i kilku lub kilkunastu grafik. Mało rozbudowana jest też wystawa *Początki Polskiej Grafiki Artystycznej* – składa się z 12 grafik, jedynie z możliwością ich powiększenia.

Realizacja techniczna wystaw wirtualnych

Większość wystaw wirtualnych napisana jest w języku HTML. Jest to dość proste narzędzie, niewymagające od oglądającego instalowania dodatkowych programów. Poszczególne obiekty prezentowane są w postaci miniatur, które można powiększać, otwierając je w nowym oknie. Jest to nawigacja stosunkowo prosta i czytelna, przy użyciu przycisków przenoszących użytkownika do kolejnych treści.

Jeśli zaś chodzi o ilość prezentowanego materiału, to bywają zarówno strony bardzo rozbudowane, składające się z bardzo dużej ilości podstron (np. *Cieszyńscy Legioniści, Źródła do dziejów Cieszyna, Albert Einstein, „Uwagi nad życiem”... Stanisław Staszic, A to wszystko miało trwać najwyżej pięć lat..., Powstanie styczniowe w zbiorach BN*), ale bywają także strony mało rozbudowane, składające się z jednej lub kilku podstron (np. *Początki Polskiej Grafiki Artystycznej*). Niektóre wystawy na WWW biblioteki prezentowane są jedynie w wersji skróconej (demonstracyjnej), całość zaś oferowana na CD (moda kobieca i męska; cieszyńskie rody). Wystawy: *Cieszyńscy Legioniści, Zaolzie 1938, Źródła do dziejów Cieszyna* zaopatrzone są w licznik odwiedzin, a dwie pierwsze także w moduł wyszukiwujący.

W sposób oryginalny opracowane są dwie gdańskie wystawy. Ta o Bernardzie Sychcie to fragment większej witryny „Pomeranica i Cassubiana spuścizny Andrzeja Bukowskiego”. Do obsługi galerii zastosowano aplet w języku Java obsługujący m. in. takie funkcje, jak: powiększanie, pomniejszanie, przesuwanie. Druga to właściwie nie wystawa, a wortal poświęcony Stefanowi Banachowi. W formie prostego graficznie serwisu prezentuje się tu teksty, zdjęcia i skany artykułów oraz pliki PDF.

Najbardziej rozbudowaną i różnorodną graficznie jest, moim zdaniem, wystawa *Wczoraj i Dziś Biblioteki UMCS*. Zastosowano w niej zaawansowane możliwości języka HTML oraz arkusze stylów; grafiki poddano edycji w programie graficznym, tworząc kolaże zdjęć historycznych i współczesnych. Strona przygotowana jest w formie odrębnego serwisu z nagłówkiem, menu i podstronami, a nawigację po niej ułatwiają hiperłącza.

Podsumowanie

Obecność wystaw wirtualnych na internetowych stronach bibliotek polskich i różnorodność prezentowanych materiałów skłaniają do refleksji na temat ich roli w promowaniu bibliotek i ich zbiorów.

Po pierwsze, prezentują one zwykle mniej znane szerokiej publiczności fragmenty kolekcji bibliotecznych. Czytelnicy odwiedzający daną bibliotekę nie zawsze zdają sobie sprawę z faktu, że w obszarze dla nich dostępnym znajduje się tylko część księgozbioru – na ogół ta najnowsza. Tymczasem biblioteczne magazyny i oddziały zbiorów specjalnych, na co dzień zamknięte dla przeciętnego czytelnika, pełne są rarytasów zarówno ze względu na merytoryczną

wartość, jak i ciekawą szatę graficzną. I to one są najczęściej obiektem wystawienniczej działalności biblioteki – zarówno w formie tradycyjnej, jak i nowoczesnej, w sieci – w postaci cyfrowych kopii. Można nawet zaryzykować stwierdzenie, że ten drugi rodzaj sprzyja dokładniejszemu, bardziej szczegółowemu poznaniu danego obiektu z uwagi na sposób prezentacji: na wystawie realnej możemy go bowiem oglądać w „ograniczony” sposób, tzn. tylko okładkę (oprawę), wybrane strony. Internet natomiast umożliwia oglądanie eksponatów w całości, nawet strona po stronie. No i nie jest bez znaczenia fakt, że na taką wystawę można „powracać” wielokrotnie, bez konieczności wychodzenia z domu. Z tym ostatnim aspektem wiąże się jeszcze jedna sprawa – otóż wystawa wirtualna to także szansa dla osób niepełnosprawnych, które nie mogą odwiedzić wystawy tradycyjnej.

Tworzenie wystaw wirtualnych może być korzystne np. dla małych, lokalnych bibliotek, odwiedzanych przez mniejszą, niż w dużych miastach, ilość czytelników, a chcących zaprezentować jak najszerzej swoje „cimelia”. Wystawy te zapewniają wówczas dotarcie do nieograniczonej liczby zwiedzających i mają szansę zaistnieć nie tylko w lokalnej społeczności.

Nie bez znaczenia jest także aspekt finansowy tych przedsięwzięć. Koszty realizacji wystawy tradycyjnej (lokal, gabloty, ochrona zbiorów) oraz wysiłek personelu bibliotecznego są niewspółmiernie duże w stosunku do zamierzonych celów (wystawa nie może trwać wiecznie i przyjmować nieograniczonej liczby zwiedzających). Inaczej jest w przypadku wystaw wirtualnych: można je przedłużać w nieskończoność, a ilość zwiedzających jest nieograniczona. Jedyne koszty, jakie ponosi biblioteka, to te związane z tworzeniem projektu oraz z digitalizacją planowanych na wystawę obiektów. A jeśli posiada odpowiednie zaplecze techniczne – albo wystawa powstaje na bazie ogólnego programu digitalizacji zbiorów – to i to ostatnie nie jest problemem²⁸.

No i na koniec taka prozaiczna, ale jednak bardzo ważna sprawa: biblioteki zmieniają się, poszerzają nieustannie swoją ofertę, coraz bardziej zaawansowaną technologicznie. Dążą do tego, by sprostać oczekiwaniom nawet najbardziej wymagających czytelników. Biblioteka więc stara się być instytucją nowoczesną i pokazywać, że jej pracownicy to ludzie, których zainteresowania i umiejętności wykraczają daleko poza te potrzebne do sprawowania codziennych obowiązków, związanych z obsługą czytelników.

Bibliografia

W a n d e l A., *Wystawy wirtualne – nowa forma popularyzacji książki i bibliotek (na przykładzie stron WWW bibliotek francuskich)*, [w:] *Oblicza kultury książki. Prace i studia z bibliologii i informacji naukowej*, kom. red. M. Komza i in., Wrocław 2005.

²⁸ A. W a n d e l, *op. cit.*, s. 214, 224.